

Związananie osób trzecich zapisem na sąd polubowny na przykładzie prawa niemieckiego

I. Uwagi wstępne

Fundament stanowi konsensus, a u podstaw postępowania przed sądem polubownym leży porozumienie. Zapis na sąd polubowny jest „zasadniczym wyrazem autonomii woli stron”¹. Przewidzianą w art. 2 GG² równość stron uznaje się – jak podkreślił *W.J. Habscheid* już od 1959 r. – za zasadę, „na której opiera się ogół sądownictwa polubownego”³. Poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego jest równoznaczne z ograniczeniem prawa do sądu, czyli do zagwarantowanego w art. 101 ust. 1 zd. 2 GG prawa podstawowego. Czynność tę uzasadniać może jedynie postanowienie samych stron⁴ i wyłącznie na tej podstawie okoliczności pozbawienia prawa do sądu nie zachodzą⁵. Nikt nie może bowiem zostać pozbawiony państwowego systemu ochrony prawnej wbrew woli⁶. Dlatego też w każdym przypadku konieczne jest szczegółowe zbadanie, czy jurysdykcja krajowa została skutecznie wyłączona⁷.

---

¹ *K.P. Berger*, Aufgaben und Grenzen der Parteiautonomie in der internationalen Wirtschaftsschiedsgerichtsbarkeit, RIW 1994, z. 1, s. 17.

² GG – Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland; ustawa zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec (przyp. tłum.) z 23.5.1949 r. ze zm. (BGBl. 1949 s. 1).

³ *W.J. Habscheid*, Schiedsgerichtsbarkeit und Staatsaufsicht, KTS 1959, z. 8, s. 114; *D.J. Schottelius*, Die Kompetenz-Kompetenz in der Schiedsgerichtsbarkeit, KTS 1959, s. 135: „Zapis na sąd polubowny jest niejako jedyną bramą, przez którą można przejść do arbitrażu”; szczegółowo o względności zapisu na sąd polubowny również *J.-M. Ahrens*, Die subjektive Reichweite internationaler Schiedsvereinbrungen und ihre Erstreckung in der Unternehmensgruppe, Frankfurt am Main–Berlin–Bern–Bruxelles–New York–Oxford–Wien 2001, s. 43 i n.; *K. Massuras*, Dogmatische Strukturen der Mehrparteischiedsgerichtsbarkeit, Frankfurt am Main–Berlin–Bern–New York–Paris–Wien 1998, s. 88 i n.

⁴ BGHZ, t. 68, s. 360; por. np. *D.J. Schottelius*, *op. cit.*, s. 137; *D. Weber*, *F. von Schlabrendorff*, Die Erstreckung von Schiedsabreden aus Geschäften von Personengesellschaften auf ihre Gesellschafter, [w:] *A. Plantey*, *K.-H. Böckstiegel*, *J. Bredow* (red.), Festschrift für Ottoarndt Glossner zum 70. Geburtstag, Heidelberg 1994, s. 480.

⁵ Tak *W.J. Habscheid*, Aus der höchstrichterlichen Rechtsprechung zur Schiedsgerichtsbarkeit, KTS 1966, s. 1 i n.; por. także *A. Sessler*, Anmerkung zu OLG München, BB 1998, z. 9, s. 21.

⁶ *R. Geimer*, [w:] *R. Zöller*, ZPO, Kolonia 2005, § 1029, Nb 4.

⁷ Por. *W. Voit*, Die Entscheidung des Schiedsgerichts über die eigene Unzuständigkeit als Prüfstein der dogmatischen Grundlagen des Schiedsverfahrensrechts, [w:] *C. Heinrich* (red.), Festschrift für Hans-Joachim Musielak zum 70. Geburtstag, München 2004, s. 603.

Niemiecki ustawodawca zmieniając brzmienie Księgi 10 ZPO⁸ znowelizował w 1997 r. przepisy arbitrażu handlowego⁹. Nowa regulacja szczegółowo określa m.in. zasady zawierania zapisu na sąd polubowny¹⁰. Przepisy precyzują wymogi formy zapisu w § 1031 ZPO. Oprócz wyraźnego rozgraniczenia właściwości sądów normuje on także zakres ochrony osób, których postępowanie dotyczy¹¹. Paragraf 1031 ust. 5 ZPO przewiduje bardziej rygorystyczne wymogi formalne przy zawieraniu zapisu, którego jedna ze stron jest konsumentem¹². W związku z tym zapis na sąd, w zawieraniu którego bierze udział konsument, powinien być sporządzony w dokumencie podpisanym własnoręcznie przez strony. Forma pisemna może być zastąpiona przez formę elektroniczną zgodnie z § 126a BGB¹³.

Z tego względu wątpliwości budzi udział w postępowaniu przed sądem polubownym niebędącej sygnatariuszem zapisu osoby trzeciej wbrew jej woli. Niemniej jednak praktyka arbitrażu wydaje się być odmienna¹⁴. Powyższa konstatacja odnosi się przede wszystkim do międzynarodowej praktyki sądownictwa polubownego, która w myśl doktryny „grupy spółek” (ang. *Group of companies doctrine*) dopuszcza rozszerzenie skuteczności zapisu na sąd polubowny na osoby trzecie¹⁵. Zbliżone są także kierunki rozwoju w Niemczech, co potwierdza literatura i orzecznictwo.

W piśmiennictwie jako przykłady rozszerzenia skuteczności zapisu wskazuje się odpowiedzialność przebijającą oraz cywilną współodpowiedzialność spółek należących do koncernu. *A. Holeweg* opowiada się także za rozciągnięciem skuteczności zapisu w przypadku nadużycia instytucji tzw. spółki podstawionej (niem. *Strohmanngesellschaft*¹⁶)¹⁷. Kolejni przedstawiciele nauki prawa niemieckiego związanie spółki-matki koncernu zapisem jej spółki-córki argumentują tzw. fikcją prawną jedności (niem. *Rechtsschein der Einheit*)¹⁸

⁸ ZPO – Zivilprozessordnung; niemiecki kodeks postępowania cywilnego (przyp. tłum.) z 30.1.1877 r. ze zm. (BGBl. I s. 3202, ber. 2006 s. 431, u. 2007 s. 1781).

⁹ BGBl 1997 I s. 3224, weszła w życie 1.1.1999 r.

¹⁰ „Treść zapisu na sąd polubowny powinna być interpretowana w drodze wykładni zawężającej”, tak *O. Sandrock*, *Arbitration Agreements and Group of Companies*, [w:] *Ch. Dominicé, R. Patry, C. Reymond* (red.), *Études de Droit International en l'honneur de Pierre Lalive*, Basel-Frankfurt am Main 1993, s. 634 i n.; por. *O. Sandrock*, „Intra” and “Extra-Entity” Agreements to Arbitrate and their Extension to Non-Signatories Under German Law, *JIntArb* 2002, t. 19, z. 5, s. 430.

¹¹ BGHZ, t. 36, s. 278.

¹² *J. Münch*, [w:] *Münchener Kommentar, ZPO*, München 2001, § 1031, Nb 3.

¹³ BGB – Bürgerliches Gesetzbuch; niemiecki kodeks cywilny (przyp. tłum.) z 18.8.1896 r. ze zm. (BGBl. I s. 42, ber. s. 2909, ber. 2003 I s. 738).

¹⁴ *K. Massuras*, *op. cit.*, s. 5 i n.; *J. Zerhusen*, *Der „Dritte” im baurechtlichen Schiedsverfahren*, [w:] *R. Kniffka, F. Quack, T. Vogel, K.-R. Wagner* (red.), *Festschrift für Prof. Dr. Reinhold Thode zum 65. Geburtstag*, München 2005, s. 355 i n.; *U. Franke*, *Institutional Arbitration. Trends and Developments*, [w:] *A. Plantey, K.-H. Böckstiegel, J. Bredow* (red.), *Festschrift für Ottoarndt Glossner zum 70. Geburtstag*, 1994, s. 119 i n. Jednakże rzeczywista potrzeba udziału osób trzecich w postępowaniu arbitrażowym bywa niejednokrotnie przeceniana (tak *F. Nicklisch*, *Mehrparteienschiedsgerichtsbarkeit und Streitbeilegung bei Großprojekten*, [w:] *A. Plantey, K.-H. Böckstiegel, J. Bredow* (red.), *op. cit.*, s. 235).

¹⁵ *D. Busse*, *Die Bindung Dritter an Schiedsvereinbrungen*, *SchiedsVZ* 2005, z. 3, s. 118.

¹⁶ *Strohmann* – osoba podstawiona do działania we własnym imieniu, lecz na cudzy rachunek; figurant (przyp. tłum.).

¹⁷ *A. Holeweg*, *Schiedsvereinbrungen und Strohmanngesellschaften*, Heidelberg 1997.

¹⁸ *Ch. Frank*, *Der Durchgriff im Schiedsvertrag. Rechtsvergleichende Studie unter Berücksichtigung des französischen und des US-amerikanischen Rechts*, Berlin 2000, s. 292.

Więcej informacji na stronie wydawcy

<http://www.ksiegarnia.beck.pl/czasopisma-adr-arbitraz-i-mediacja-kwartalnik>